

Тетяна Краснопольська, к. політ. н.

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ЄВРОПЕЙСЬКІ НАДНАЦІОНАЛЬНІ ПАРТІЇ: ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЛЬ У ЄВРОПАРЛАМЕНТІ

Tetiana Krasnopolska, PhD in Political Science

National University "Odesa Law Academy", Ukraine

EUROPEAN SUPRANATIONAL PARTIES: FACTORS OF TRANSFORMATION AND ROLE IN THE EUROPEAN PARLIAMENT

The article considers the factors of the evolution of international party institutions from party federations and confederations to the formation of transnational political parties. These factors include: ideological unity, common views on key issues of socio-political development and ways to address them, support for specific states and statesmen, and the creation of international organizations including parliamentary institutions. The common and distinctive features of supranational parties and classical national parties are outlined. The factors of modern transformation of the role and status of European supranational political parties (strengthening of the European integration and the search for institutional balance, EU enlargement to the east, the desire to respond to current problems and challenges, population growth, the influence of national policies of individual states and national parties) are determined. The paper analyzes the political and legal principles of formation and growth of European parties based on changes in the EU legislation. Their role in the formation of the European Parliament and decision-making through political groups is considered. The modern features of supranational party building in the EU are defined.

Keywords: international political institutes, supranational political parties, European parliament, party groups, European integration.

Розвиток інтеграційних процесів в економічній та політичній сфері, а також формування наднаціональних союзів викликає науковий інтерес до вивчення політичних інститутів, покликаних забезпечити узгодження інтересів та прийняття рішень на наднаціональному рівні у міждержавних інтеграційних об'єднаннях. У цьому контексті актуальним є вивчення розвитку Європейського парламенту та ролі політичних партій у його формуванні та структуруванні, аналізі наднаціональної партійної системи Європейського Союзу, яка забезпечує прийняття та легітимацію рішень на основі представництва інтересів.

Слід зазначити, що у західній політичній науці вивченню європейських політичних партій присвятили дослідження такі вчені, як Л. Барді, Г. Гаррет, А. Креппел, К. Лорд, К. Магнуссен, О. Нідермаєр, А. Нурі, Т. Рауніо, Г. Тсебеліс, Г. Фрідманн, П. Фрідманн, С. Хікс, що запровадили системні дослідження партійної структури та міжпартійної конкуренції в Європарламенті. Проблеми виборів до Європарламенту розглядали С. ван дер Ейк, К. Райф, Г. Шмітт, М. Франклін, Ж. Томассен). Серед російських авторів можна назвати Н. Гудалова, Н. Заславську, А. Пешенькова, та інших.

Вітчизняні автори аналізують окремі аспекти партійного будівництва наднаціонального рівня лише в рамках досліджень різних аспектів європейської інтеграції (Н. Антонюк, В. Копійка, В. Посельський, В. П'ятницький, Т. Шинкаренко). Особливості функціонування дослідженням Європейського парламенту розглядають В. Довгань, І. Грицяк, Н. Грицяк тощо.

Партійна міжнародна співпраця являє собою специфічну галузь міжнародного співробітництва, оскільки участь у ній приймають недержавні актори – партії, які проте на національному рівні можуть приймати участь в політичних інститутах (парламенті, уряді тощо) та відігравати значну роль у прийнятті державних рішень. Крім того, організаційні особливості

партійного міжнародного співробітництва поступово розвиваються: від міжнародних партійних об'єднань до транснаціональних партійних федерацій та конфедерацій, а потім до транснаціональних партій¹.

В ході такої еволюції організаційної форми змінюються цілі: якщо міжнародні партійні об'єднання орієнтуються на вплив на політику і вирішення проблем на національному рівні, то транснаціональні партії, федерації та конфедерації намагаються брати участь в політичних рішеннях на наднаціональному рівні². Важливою рисою є велика ступінь координації та зростання партійної бюрократії. Поступово міжнародні партійні інститути все більше починають нагадувати національні партії, що і призводить до появи поняття транснаціональних партій.

Формуванню транснаціональних партій сприяв ряд факторів, що склались в результаті еволюції самого ЄС та його інститутів. До них можна віднести:

– партії співпрацюють на основі ідеологічної близькості. М. Дюверже говорить про домінування саме такого «ліберального уявлення про партії, в якому вона розглядається, перш за все, як ідеологічне об'єднання»³. Саме через ідеологічну схожість виникають такі партійні об'єднання, як Соціалістичний інтернаціонал, Ліберальний інтернаціонал і центристський демократичний інтернаціонал;

– однакове уявлення про проблеми і способи їх вирішення. Так, лівоцентристські партії у відповідь проблеми спаду економіки виступають за збільшення податків, створення нових робочих місць, стимулювання споживання з боку населення, в той час як правоцентристські – на підтримку конкуренції, бюджетну економію, скорочення податків, стимулювання виробника. Крім того, слід відзначити наявність певної спеціалізації у партій: зелені роблять ставку на захист навколишнього середовища, правоцентристи на зовнішню політику і економіку, лівоцентристи на соціально-економічні питання і права людини. Значення згоди між національними партіями набуває особливого значення в умовах глобалізації. Наявність спільних проблем об'єднало партійних діячів з різних країн, а міжнародні партійні структури стали важливим форматом для обговорення спільних заходів та координації своїх дій на національному рівні⁴;

– міжнародне партійне співробітництво підтримується конкретними державами чи державними діячами, які вирішують таким чином свої внутрішньополітичні і зовнішньополітичні завдання. За допомогою партійного співробітництва можна посилити політичний вплив на міжнародній арені;

– міжнародне партійне співробітництво пов'язане зі створенням міжнародних організацій, що часто включають парламентські інститути. Сучасні уявлення про демократію визначають необхідність парламентського контролю за зовнішньополітичною діяльністю держави як на національному рівні (в рамках процедури ратифікації міжнародних угод), так і на міжнародному рівні (створення парламентських інститутів, наділених можливістю брати участь в процесі прийняття рішень в рамках міжнародної організації, при якій створюється такий інститут). Отже, інституційні системи багатьох міжнародних організацій включають парламентські структури (наприклад, парламентські асамблеї ЄС, СНД, Ради Європи, НАТО, ОБСЄ). Проте вплив таких інститутів може сильно варіюватися.

Міжнародні парламентські інститути формуються у формі двох процедур: шляхом об'єднання національних парламентських делегацій та в результаті проведення прямих виборів. Перший спосіб наділяє міжнародний парламент певною залежністю від національних парламентів країн-членів. Склад кожної делегації формується національними парламентарями, тому зазвичай він відображає політичну ситуацію в країні і результат останніх парламентських виборів. Більшість парламентських

¹ Заславская, Н. Г., Гудалов, Н. Н. (2013). Европейские наднациональные партии на современном этапе: анализ основных тенденций. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 6. Политология. Международные отношения*, 2, 106-116; Костюк, Р.В. (2006). Транснациональные партии в современной Европе. *Левый фланг. Клио*, 3, 86-92.

² Raunio, T. (2002). Political Interests. The EP's Party Groups. *The Institutions of the European Union*. Peterson, J., Shackleton, M. (eds.). Oxford: Oxford University Press.

³ Дюверже, М. (2007). *Политические партии*. Москва: Академический Проект.

⁴ Raunio, T. (2002). Political Interests. The EP's Party Groups. *The Institutions of the European Union*. Peterson, J., Shackleton, M. (eds.). Oxford: Oxford University Press.

асамблей формується саме таким чином, включаючи МПА СНД і ПАРС¹. Другий спосіб наділяє парламентаріїв більшою незалежністю від національних органів влади. Обраний парламент є важливим джерелом легітимності для всієї міжнародної організації. Формування міжнародних парламентських структур шляхом загальних виборів зустрічається досить рідко. Прикладом є Європейський парламент, Андський парламент, що обирається з 1996 р. Проте ефективність останнього викликає сумніви, оскільки вибори членів парламенту проводяться в різних країнах в різний час та за різними процедурами, що не може забезпечити стабільності даного інституту².

Регламент парламенту зазвичай визначає роль партійних груп у формуванні керівних органів, в проведенні пленарних засідань і роботі комітетів, регулює доступ партій до адміністративних і фінансових ресурсів. Наприклад, в Європарламенті можливості незалежних депутатів істотно менше в порівнянні з їх колегами з політичних груп, це проявляється в розподілі керівних посад, місць у важливих комітетах, можливості використовувати фінансові кошти ЄП. Тому для того, щоб активніше брати участь в роботі Європарламенту, часто депутати формували так звані «технічні групи», наприклад, в 1979-1984 рр. і 1999-2001 рр. Основою технічних груп була ідеологічна близькість, а загальна зацікавленість у використанні адміністративного ресурсу.

Таким чином, парламентські інститути, створювані в результаті інтеграційних процесів, в більшій мірі сприяють розвитку міжнародного партійного співробітництва. Європейський проект регіональної інтеграції показує, як на початку інтеграційний процес сприяв створенню партійних федерацій і конфедерацій, а потім транснаціональних партій.

Такій партійній трансформації сприяв ряд чинників. Перший з них – процес європейської інтеграції – від нього залежить роль конкретних інститутів, розподіл повноважень між інститутами та значення політичних партій. Європейська інтеграція привела до створення особливої політичної системи, в якій з одного боку, складно виділити законодавчу, виконавчу і судову владу, що унеможливує використання принципу поділу влади³, а з іншого – спостерігаються прояви параметрів держави у ЄС: проведення загальноєвропейських виборів, введення європейського громадянства, спроба прийняття європейської конституції. Основою політичної системи ЄС став принцип інституційного балансу⁴. Однак, на сучасному етапі не існує єдиного трактування цього принципу. В рамках юридичного підходу він розглядається в зв'язку з розвитком європейського права, прихильники політичного підходу аналізують його в контексті політичної еволюції ЄС⁵. В цілому інституційний баланс не означає рівноваги і балансу сил між інститутами ЄС, він передбачає «вимогу до інститутів діяти в межах своїх компетенцій»⁶.

Другий чинник – розширення Євросоюзу. Так, розширення ЄС у 2004 і 2007 рр. мало важливі наслідки для партійно-політичної системи ЄС. Ще в першій половині 1990-х років багато вчених доводили, що приєднання до ЄС нових членів може негативно впливати на розвиток європейських партій⁷, і це виявляється тим більш справедливо у випадку з розширенням на схід і включенням в ЄС країн Центральної та Східної Європи.

Проте, східне розширення в цілому можна розглядати як один з найбільш позитивних факторів політичного контексту для інституціоналізації європейських партій з часів запровадження прямих виборів ЄП в 1979 р.⁸. В ході розширення між європейськими наднаціональними партіями і

¹ Косов, Ю.В., Торопыгин, А.В. (2012). Проблемы политической интеграции на постсоветском пространстве: к вопросу об учреждении евразийского парламента. *Управленческое консультирование*, 3, 132-139.

² Заславская, Н.Г. (2017). Роль интеграционных процессов в формировании транснациональных партий. *Управленческое консультирование*, 12, 58.

³ Douglas-Scott, S. (2002). *Constitutional Law of the European Union*. Essex: Pierson Education Limited.

⁴ Мишальченко, Ю.В., Гудалов, Н.Н. (2011). Институциональный баланс в Европейском Союзе: анализ правовых подходов. *Евразийский юридический журнал*, 9 (40), 57-60.

⁵ Jacqué, J.-P. (2004). The Principle of Institutional Balance. *Common Market Law Review*, 41, 383-391; Мишальченко, Ю.В., Гудалов, Н.Н., Белоусов, С.Н. (2011). Современные международные политические и правовые теории европейской интеграции. *Евразийский юридический журнал*, 12 (43), 16-21.

⁶ Заславская, Н.Г. (2011). Проблема институционального баланса в Европейском союзе. *Политическая экспертиза: ПОЛИТЭКС*, 7, 4, 53.

⁷ Bardí, L. (1996). Transnational Trends in European Parties and the 1994 Elections of the European Parliament. *Party Politics*, 2, 1, 99-114.

⁸ Delsoldato, G. (2002). Eastward Enlargement by the European Union and Transnational Parties. *International Political Science Review*, 23, 3, 270.

відповідними міжнародними інтернаціоналами було вироблено своєрідний «розподіл праці»: перші налагоджували зв'язки з партіями саме з країн-кандидатів, другі – з інших держав¹.

В контексті розширення завдяки прийняттю Регламенту про наднаціональні європейські партії² були визначені найважливіші аспекти статусу європейських партій (доприкладу, фінансування), а сама підтримка партій багато в чому була націлена на їх зв'язки зі «спорідненими» політичними силами з країн-кандидатів.

Проте розширення на схід призвело і до ряду труднощів у розвитку європейських партій. через невідповідність політичних культур, партійних систем західноєвропейських демократій і пост-комуністичних систем ЦСЄ. У такій ситуації політичні інтереси європейських партій в розширенні свого впливу фактично домінували над ідеологічною близькістю³.

Третій чинник – прагнення наднаціональних партій відповідати на сучасні проблеми і виклики. На сучасному етапі можна виділити кілька таких проблем і викликів. До них відносяться: економічна криза, зростання безробіття, імміграція в ЄС. У даній ситуації потрібно прослідковується кілька проблемних моментів: брак нових конструктивних ідей, які могли б бути використані для вирішення зазначених проблем; в умовах дуже сильної взаємозалежності держав-членів партії змушені фактично відмовлятися від своїх традиційних методів вирішення економічних проблем.

Означені проблеми посилюють четвертий чинник трансформації транснаціональних партій – зростання популізму. Особливо яскраво він проявився під час президентської виборчої кампанії у Франції і парламентської в Греції 2012, які вплинуть і на наднаціональні європейські партії. Так, зіткнення між провідними системними політичними силами Франції – право- і лівоцентристами – характеризується неабиякою часткою популізму і скандальності. Це стосується, наприклад, питань імміграції, податків на багатих людей і т.п.⁴

Як показав проведений аналіз, національна політика чинить значний вплив на діяльність наднаціональних політичних партій в Європі, особливо враховуючи те, що абсолютна більшість європейських наднаціональних партій мають своїми членами не індивідуальні політиків, а саме національні партії. Тому розвиток останніх фактично становить фундамент діяльності наднаціональних об'єднань.

В такій ситуації, на наш погляд європейські партії можуть зосереджувати свою активність на тих питаннях, в яких вони найбільш зацікавлені і компетентні, що дозволить вирішити ці питання ефективніше за національні парламенти.

Отже, наднаціональні політичні партії все більше набувають рис, що наближають їх до класичних партій. Проте не слід забувати, що поки зберігаються і істотні відмінності, що виражаються: в їх менших можливостях впливати на процес прийняття політичних рішень; в менш розвинених партійних структурах; в менш жорсткій координації політичних дій і партійної дисципліни; в їх невеликій кількості; в особливості членства (транснаціональні партії поки базуються не на індивідуальних членах, а на національних партіях, тому поки вони сильно залежать від останніх). З урахуванням перерахованих особливостей очевидно, що використання підходів, орієнтованих на вивчення національних партій, наприклад, М. Дюверже та Дж. Сарторі, не допоможе повністю пояснити характер трансформації міжнародних партійних інститутів, оскільки ідеї зазначених авторів про походження партій, їх ролі в державі і особливості функціонування базуються на досвіді національних партій⁵.

¹ Delsoldato, G. (2002). Eastward Enlargement by the European Union and Transnational Parties. *International Political Science Review*, 23, 3, 269.

² Регламент Європарламенту і Ради, 2003 (Європейський парламент і Рада). *International Center for Quality Certification – ICQC* < <http://www.icqc.eu/userfiles/File/1333-2008-EC.pdf> >. (2019, січень, 28)

³ Delsoldato, G. (2002). Eastward Enlargement by the European Union and Transnational Parties. *International Political Science Review*, 23, 3, 277-281.

⁴ Заславская, Н. Г., Гудалов, Н. Н. (2013). Европейские наднациональные партии на современном этапе: анализ основных тенденций. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 6. Политология. Международные отношения*, 2, 112.

⁵ Дюверже, М. (2007). Политические партии. М.: Академический Проект; Sartori G. (2005). *Parties and Party Systems: a Framework for Analysis*. ECPR Press.

Посиленню ролі наднаціональних партій сприяло широке політико-правове регулювання їх діяльності в рамках ЄС. європейські лідери розуміли важливість розвитку європейських партійних структур. До тексту Маастрихтського договору була включена стаття (138а), в якій визнавалася роль транснаціональних партій для інтеграційного процесу: «Політичні партії на європейському рівні є важливим чинником європейської інтеграції в рамках союзу. Вони сприяють зміцненню європейської поінформованості і вираженню політичної волі громадян союзу»¹. Ця стаття вона була сприйнята як сигнал до того, в якому напрямку слід розвивати партійну співпрацю і які форми співробітництва слід підтримувати за допомогою європейських ресурсів. Так, у 1992 р соціалісти вирішили перетворити партійну конфедерацію в партію європейських соціалістів, на наступний рік ліберал-демократи створили європейську партію лібералів, демократів і реформаторів замість раніше існуючої партійної федерації. На тлі зміцнення співпраці між партіями виникла концепція «Європа партій» за аналогією з концепцією Ш. де Голля «Європа націй»².

Необхідність вирішення проблеми фінансування була зафіксована в Ніццького договору, підписаному в 2001 р., який доповнив статтю про європейські партії практичним змістом: «Рада... повинна визначити правила, що регламентують політичні партії на європейському рівні і, зокрема, правила їх фінансування». У декларації до договору окремо було відзначено, що фінансування, яке направляється із загального бюджету на діяльність європейських партій, не повинно бути використано національними партіями³. У виборах до Європейського парламенту могли брати участь і національні партії. Не існувало умови щодо обов'язкового приєднання до якоїсь європейської партії на передвиборному етапі. А потім, вже беручи участь в Європарламенті, їх представники могли приєднатися до однодумців з інших країн, сформувавши політичну групу.

Уточнюючі правила приймаються в 2003 р.⁴ В законодавчому акті майже здійснено спробу уточнення визначення європейської партії і критеріїв для тих, хто може претендувати на фінансування. Отже, європейська партія повинна відповідати наступним критеріям: мати статус юридичної особи в тій державі-члені Євросоюзу, де знаходиться керівництво партії; бути представленою як мінімум в чверті держав-учасників Євросоюзу депутатами Європарламенту або депутатами національних або регіональних парламентів або отримати мінімум 3% голосів в одній чверті держав-учасників на останніх виборах до Європейського Парламенту; брати участь у виборах в ЄП або оголосити про намір зробити це; вказати в своїй програмі та реалізовувати в процесі діяльності принципи Європейського Союзу, а саме: принципи свободи, демократії, поваги прав людини, верховенства закону. Партії, що відповідають перерахованим вимогам, отримують фінансування з бюджету ЄС⁵.

У 2004 р. Європарламент приймає внутрішній документ, який більш чітко прописує процедуру фінансування і контроль за виділеними коштами⁶. У 2007 р. правила фінансування були змінені – був розширений список потенційних одержувачів фінансової допомоги: до нього включили фонди, пов'язані з європейськими партіями⁷.

Рада ЄС 29 вересня 2014 р схвалила нові правила діяльності європейських політичних партій і пов'язаних з ними фондів, а також правила їх фінансування⁸. З 2017 р. статус «європейської» буде

¹ Heidar, K., Koole, R. (2000). Approaches to the Study of Parliamentary Party Groups. *Parliamentary Party Groups in European Democracies. Political parties behind closed doors*. London: Routledge, 4-22.

² Hix, S., Lord, C. (1997). *Political Parties in the European Union*. London: Macmillan, 198; Marquand D. (1978). *Towards a Europe of the Parties. Political Quarterly*, 49, 425-445.

³ Declaration on Article 191 of the Treaty establishing the European Community (2001). *The Treaty of Nice, amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related Acts. Final Act and Declarations*, Nice.

⁴ Регламент Європарламенту і Ради, 2003 (Європейський парламент і Рада). *International Center for Quality Certification – ICQC* < <http://www.icqc.eu/userfiles/File/1333-2008-EC.pdf>>. (2019, січень, 28).

⁵ Регламент Європарламенту і Ради, 2003 (Європейський парламент і Рада). *International Center for Quality Certification – ICQC* < <http://www.icqc.eu/userfiles/File/1333-2008-EC.pdf>>. (2019, січень, 28).

⁶ Regulation 2004/C 155/01, 2004 (European Parliament and Council) *On the Regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding*.

⁷ Regulation 1524/2007, 2007 (European Parliament and Council) *On the regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding*, 2007.

⁸ Regulation 1141/2014, 2014 (European Parliament and Council) *On the statute and funding of European political parties and European political foundations*.

представлятися партіям спеціальним органом, що діє при Європейському парламенті (Authority for European political parties and foundations). При цьому, в разі порушення партіями цінностей, на яких заснований ЄС, європейський статус може бути відкликаний, а в разі інших порушень правил – на партії може накладатися грошовий штраф. 15% фондів з бюджету ЄС будуть розподілятися рівномірно між усіма європейськими політичними партіями, а решта 85% – пропорційно їх представництву в Європейському парламенті. Документ встановлює максимальний розмір пожертвувань політичним партіям і фондам від одного донора в 18 тис. Євро в рік (в даний час – 12 тис. Євро). При цьому імена донорів, які зробили більше 3 тис. Євро повинні будуть публікуватися політичними партіями. Внески від членів політичних партій або їх фондів не повинні перевищувати 40% загального бюджету партій і фондів¹.

Запровадження таких фінансових інструментів сприяло формуванню європейських партій. Так, у 2004 р. створюються партія європейських лівих, Європейський вільний альянс, європейська зелена партія, європейська демократична партія, в 2009 р. – союз консерваторів і реформістів, в 2014 р. – рух за Європу націй і свободи, альянс за пряму демократію в Європі. Проте деякі партії проіснували недовго (наприклад, альянс незалежних демократів в Європі і альянс за Європу націй). Останнім часом серед європейських партій утворюється досить багато євроскептичних сил (наприклад, партія європейських лівих і рух за Європу націй і свободи)², які критикують інтеграцію, особливо політичну, і негативно ставляться до федералізації Євросоюзу, але вони готові використовувати таку форму діяльності, як європейські партії, незважаючи на те, що вони створювалися для посилення інтеграції та наближення інституційної системи ЄС до національних політичних систем з важливою роллю політичних партій.

Ще одна можливість для європейських партій проявити себе пов'язана із взаємовідносинами між Європарламентом і Європейською комісією. Можна виділити два важелі тиску, які використовує ЄП щодо Єврокомісії: процедуру формування та контроль за діяльністю.

Проте найбільшим досягненням Європарламенту є можливість партії, що отримала більшість на виборах в ЄП, висунути свого кандидата на посаду голови Європейської комісії. Така процедура формування Єврокомісії була визначена Лісабонським договором. На виборах в 2014 р. Ж. К. Юнкер, кандидат від партії-переможця (Європейської народної партії), був призначений на цю посаду³. Крім того, Єврокомісія звітує перед Європарламентом про виконання бюджету та використання фінансових коштів. Невдоволення Європарламенту доповіддю Комісії може привести до відмови в затверженні звіту та винесення вотуму недовіри Єврокомісії.

На сучасному етапі розвитку євро партій можна визначити наступні тенденції їх розвитку: загальне посилення позицій правих і ультраправих національних партій, що впливає і на європейський рівень; фрагментація деяких європейських партій, викликана східним розширенням (наприклад, вихід британської Консервативної партії з альянсу з Європейською народною партією в рамках групи Європейські демократи в ЄП⁴); зростання ролі євро скептицизму.

Таким чином доходимо до висновку про те, що еволюція інтеграційного процесу, внесення змін до нормативно-правової основи функціонування парламентського інституту (Європейського парламенту) серйозним чином вплинули на формування та розвиток транснаціонального парламентського співробітництва, що проявилось, насамперед, у формуванні і розвитку європейських партій.

Основна роль європейських партій на сучасному етапі пов'язана з діяльністю Європейського парламенту – підготовкою до європейських виборів і роботою в ЄП. Проте європартії поступово поширюють свій вплив і на інші інститути Європейського Союзу. Вони тісно співпрацюють і координують свої дії з афілійованими членами Європейської комісії. Європартія, яка виграла вибори в Європейський парламент, має право запропонувати Європейській Раді свого кандидата на пост

¹ Euplus.info (2014). *Совет Европы одобрил новые правила деятельности и финансирования европейских партий*. <<http://euplus.info/2014-09-29/sovet-es-odobril-novuyepравила-deyatelnosti/van>>. (2019, січень, 28).

² Заславская, Н.Г. (2017). Роль интеграционных процессов в формировании транснациональных партий. *Управленческое консультирование*, 12, 62.

³ Заславская, Н. Г. (2015). Эволюция институционального баланса в ЕС в контексте европейской интеграции. *Клио*, 3 (99), 155-160.

⁴ Jansen T., Van Hecke, S. (2011). *At Europe's Service. The Origins and Evolution of the European People's Party*. Brussels.

Голови Європейської комісії Крім того, Лісабонський договір призвів до появи двох важливих посад в ЄС – Голови Європейської ради і Верховного представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки. Ці посади займають сьогодні представники найбільших європейських партій – Європейської народної партії і Партії європейських соціалістів.

Завдяки європартіям стає можливим вироблення спільних політичних стратегій і програм для європейських виборів, пошук єдиних підходів до вирішення найважливіших інституційних і політичних проблем в Європі. Наднаціональні партії змушені сьогодні відповідати на нові загальноєвропейські виклики: економічна криза, зростання безробіття, проблеми імміграції та ін. Для деяких партій, слабо представлених в національних парламентах (зелені, регіоналісти та ін.), членство в європартіях відкриває можливість з максимально широкою платформи висловити свої ідеї та погляди. Важливим фактором подальшої інституціоналізації європейських партій стало розширення ЄС, зміцнення міжпартійного співробітництва і включення споріднених політичних структур з держав ЦСЄ в партії європейського рівня.

Таким чином, наднаціональні партії є необхідним елементом політичної системи Європейського Союзу, сприяючи розвитку європейської інтеграції та демократизації ЄС, визначаючи політичне структурування Європейського парламенту, що на сучасному етапі розвитку ЄС є провідним інститутом, що визначає політичні стратегії Союзу.

References:

1. Dyuverzhe, M. (2007). *Politicheskie partii* [Political parties]. Moscow: Akademicheskii Proekt. [in Russian].
2. Zaslavskaya, N.G. (2011). Problema institutsionalnogo balansa v Evropeyskom soyuze [The problem of institutional balance in the European Union]. *Politicheskaya ekspertiza: POLITEKS* [Political expertise: POLITEX], 7, 4, 50-60. [in Russian].
3. Zaslavskaya, N.G. (2015). Evolyutsiya institutsionalnogo balansa v ES v kontekste evropeyskoy integratsii [The evolution of institutional balance in the EU in the context of European integration]. *Klio* [Clio], 3 (99), 155-160. [in Russian].
4. Zaslavskaya, N.G., Gudalov, N.N. (2013). Evropeyskie nadnatsionalnyie partii na sovremennom etape: analiz osnovnykh tendentsiy [European supranational parties at the present stage: analysis of the main trends]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Seriya 6. Politologiya. Mezhdunarodnyie otnosheniya* [Bulletin of St. Petersburg University. Series 6. Political science. International Relations], 2, 106-116. [in Russian].
5. Zaslavskaya, N.G. (2017). Rol integratsionnykh protsessov v formirovaniі transnatsionalnykh partiy [The role of integration processes in the formation of transnational parties]. *Upravlencheskoe konsultirovanie* [Management Consulting], 12, 55-63. [in Russian].
6. Kosov, Yu.V., Toropyigin, A.V. (2012). Problemyi politicheskoy integratsii na postsovetskoy prostranstve: k voprosu ob uchrezhdenii evraziyskogo parlamenta [The role of integration processes in the formation of transnational parties]. *Upravlencheskoe konsultirovanie* [Management Consulting], 3, 132-139. [in Russian].
7. Kostyuk, R.V. (2006). Transnatsionalnyie partii v sovremennoy Evrope. Levyiy flak [Transnational parties in modern Europe. Left flank]. *Klio* [Clio], 3, 86-92. [in Russian].
8. Mishalchenko, Yu.V., Gudalov, N.N. (2011). Institutsionalnyiy balans v Evropeyskom Soyuze: analiz pravovykh podhodov [Institutional balance in the European Union: an analysis of legal approaches]. *Evraziyskiy yuridicheskii zhurnal* [Eurasian Law Journal], 9 (40), 57-60. [in Russian].
9. Mishalchenko, Yu.V., Gudalov, N.N., Belousov, S.N. (2011). Sovremennyye mezhdunarodnyie politicheskie i pravovyye teorii evropeyskoy integratsii [Modern international political and legal theories of European integration]. *Evraziyskiy yuridicheskii zhurnal* [Eurasian Law Journal], 12 (43), 16-21. [in Russian].
10. *Reglament Evroparlamenta i Soveta, 2003* (European Parliament and Council). *International Center for Quality Certification – ICQC* < <http://www.icqc.eu/userfiles/File/1333-2008-EC.pdf>>. (2019, January, 28). [in Russian].
11. Sovet Evropyi odobril novyye pravila deyatel'nosti i finansirovaniya evropeyskikh partiy [The Council of Europe has approved new rules for the activities and financing of European parties]. <<http://euplus.info/2014-09-29/sovet-es-odobril-novyepravila-deyatelnosti/van>>. (2019, January, 28). [in Russian].
12. Bardi L. (1996). Transnational Trends in European Parties and the 1994 Elections of the European Parliament. *Party Politics*, 2, 1, 99–114. [in English].
13. *Decision of the Bureau of the European Parliament 2004/C 155/01* (European Parliament and Council) *On the Regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding*. [in English].
14. *Declaration on Article 191, 2001* (Treaty establishing the European Community). *The Treaty of Nice, amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related Acts. Final Act and Declarations*. [in English].

15. Delsoldato, G. (2002). Eastward Enlargement by the European Union and Transnational Parties. *International Political Science Review*, Vol. 23, N 3, 277-281. [in English].
16. Douglas-Scott S. (2002). Constitutional Law of the European Union. Essex: Pierson Education Limited. [in English].
17. Heidar K., Koole R. (2000). Approaches to the Study of Parliamentary Party Groups. *Parliamentary Party Groups in European Democracies. Political parties behind closed doors*. London: Routledge, 4–22. [in English].
18. Hix S., Lord C. (1997). Political Parties in the European Union. London: Macmillan, 198; Marquand D. (1978). Towards a Europe of the Parties. *Political Quarterly*, Vol. 49, 425-445. [in English].
19. Jacqué J.-P. (2004). The Principle of Institutional Balance. *Common Market Law Review*, 41, 383-391. [in English].
20. Jansen T., Van Hecke S. (2011). *At Europe's Service. The Origins and Evolution of the European People's Party*. Brussels. [in English].
21. Raunio, T. (2002). Political Interests. The EP's Party Groups. *The Institutions of the European Union*. Peterson, J., Shackleton, M. (eds.). Oxford: Oxford University Press. [in English].
22. Regulation 1524/2007, 2007 (European Parliament and Council). *On the regulations governing political parties at European level and the rules regarding their funding*. [in English].
23. Regulation 1141/2014, 2014 (European Parliament and Council). *On the statute and funding of European political parties and European political foundations*. [in English].
24. Sartori, G. (2005). *Parties and Party Systems: a Framework for Analysis*. ECPR Press. [in English].